

Spoeuvoordracht voor de College vergadering van 16 februari 2021

Portefeuille
Agendapunt

Kunst en Cultuur, Monumenten en Erfgoed (41)

F6

Kabinet

Tekst van openbare besluiten
wordt gepubliceerd

Onderwerp

Evaluatie restitutiebeleid door commissie Kohnstamm

Het college van burgemeester en wethouders besluit

1. Kennis te nemen van de aanbevelingen van het rapport over de evaluatie van het restitutiebeleid door de Commissie Kohnstamm met de volgende hoofdpunten:

- Het beoordelingskader voor restitutiezaken door de Restitutiecommissie aan te passen conform het voorstel van de Commissie Kohnstamm en de belangenafweging te laten vervallen.
- De commissie is van oordeel dat overheid geen beroep op verwerving te goeder trouw zou moeten doen indien verwerving heeft plaatsgevonden onder omstandigheden die naar huidige maatstaven niet aanvaardbaar zouden zijn.
- De commissie geeft aan de Minister mee, dat zij moet besluiten of dit beoordelingskader van toepassing zal zijn op reeds afgehandelde en lopende zaken.
- Actief op zoek te gaan naar erfgenamen.

2. Kennis te nemen van de uitspraak van de rechtbank van 16 december 2020 inzake Bild mit Häusern van Kandinsky, waarbij het advies van de Restitutiecommissie uit 2018 in stand is gebleven. De vorderingen van eisers zijn afgewezen. De gemeente is niet gehouden tot teruggave van het werk.

3. Kennis te nemen van de reactie van de gemeente op het evaluatierapport van de Commissie Kohnstamm, dat - vanuit het uitgangspunt dat de gemeente Amsterdam een rechtvaardig restitutiebeleid voorstaat - recht wil doen aan de aanbevelingen van de Commissie Kohnstamm door beslispunt 4, 5 en 6 voor te stellen.

4. In te stemmen met de lijn om nieuwe restitutieverzoeken van objecten uit de Collectie Amsterdam op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader door de Restitutiecommissie te laten beoordelen.

5. In te stemmen met het - in samenspraak met de claimanten - doen van een verzoek aan de Restitutiecommissie om een (her)boordeling te doen van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk van Kandinsky op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader.

4.1.4

7. In te stemmen met het verzenden van bijgevoegde brief aan de raad, waarin de raad wordt geïnformeerd over de lijn in beslispunt 4, 5 en 6.

8. Mandaat te verlenen aan de wethouder Kunst en Cultuur om (voorzover nodig) te besluiten tot het aangaan van een (vaststellings)overeenkomst met de claimanten van Bild

mit Hausern van Kandinsky 4.1.4

4.1.4

9. In te stemmen met het opleggen van geheimhouding op de voordracht en de brief aan de raad op grond van artikel 55, eerste lid van de Gemeentewet. Dit in verband met de belangen genoemd in artikel 10, tweede lid, onder f. van de Wet openbaarheid van bestuur. De geheimhouding wordt opgelegd totdat de brief aan de raad wordt verstuurd en uiterlijk tot 31 maart 2021.

Reden spoed

Vanwege maatschappelijke urgentie.

Kernboodschap

Het evaluatierapport van de Commissie Kohnstamm over het restitutiebeleid is aanleiding om de Restitutiecommissie te verzoeken op basis van een aangepast toetsingskader te komen tot een (her)beoordeling van restitutiezaken betreffende de collectie Amsterdam.

Bestuurlijke achtergrond

In 2013 is het gemeentelijk restitutiebeleid vastgesteld, op basis waarvan kunstwerken die zich in de collectie Amsterdam bevinden en die tijdens de periode 1933-1945 onvrijwillig uit bezit van de toenmalige eigenaren zijn geraakt, kunnen worden geretourneerd. De Commissie Kohnstamm heeft in december 2020 een rapport uitgebracht waarin het restitutiebeleid is geevalueerd. Dit rapport is aanleiding om tot een heroverweging rond lopende en toekomstige restitutieverzoeken te komen.

Bestuurlijke prioriteit

Hoog.

Wettelijke grondslag

Gemeentewet, artikel 169.

Gemeentewet, artikel 55, eerste lid.

Wet Openbaarheid Bestuur (Wob), artikel 10 lid 2 onder f.

Onderbouwing besluit

Ad 1. Rapport Commissie Kohnstamm

In het rapport "Streven naar rechtvaardigheid" heeft de Commissie evaluatie restitutiebeleid cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog (kortweg: Commissie Kohnstamm) op 7 december 2020 aanbevelingen aan de minister van OCW gedaan over onder meer het beleid rond restitutiezaken. Het rapport bevat onder meer de volgende hoofdpunten:

De belangrijke aanbeveling om het toetsingskader van de Restitutiecommissie te wijzigen en de belangenafweging bestaande uit:

- het belang van het werk voor de verzoeker
- de mate waarin de verzoeker zich heeft ingespannen het werk te achterhalen
- het belang van het werk voor de bezitter
- het belang voor het openbaar kunstbezit

te schrappen en alleen te kijken naar het (onvrijwillig) verlies van eigendom, omdat (hoewel toegestaan o.b.v. the Washington Principles) deze belangen niet in dienst staan van het herstellen van onrecht dat de slachtoffers is aangedaan.

De Commissie Kohnstamm geeft aan de Minister mee dat zij moet besluiten of en hoeverre dit beoordelingskader van toepassing zal zijn op reeds afgehandelde en lopende zaken.

De Commissie Kohnstamm is van oordeel dat de overheid geen beroep op verwerving te goeder trouw zou moeten doen indien verwerving heeft plaatsgevonden onder omstandigheden die naar huidige maatstaven niet aanvaardbaar zouden zijn.

De Commissie Kohnstamm beveelt aan om weer actief erfgenamen op te sporen.

Het rapport van de Commissie Kohnstamm "Streven naar rechtvaardigheid" is bijgevoegd als bijlage 1.

De Minister zal voorjaar 2021 bekendmaken of zij de aanbevelingen van de commissie Kohnstamm overneemt. Een exacte datum is nog niet bekend.

De ontwikkelingen op dit gebied zijn relevant voor de positie van de gemeente t.a.v. de Kandinsky (publicitair / in een eventueel hoger beroep), omdat de Restitutiecommissie in het bindend advies over het restitutieverzoek van de Kandinsky een belangenafweging heeft gemaakt.

Ad 2. Rechtszaak Kandinsky

De rechtbank heeft op 16 december 2020 het bindend advies van de Restitutiecommissie (RC) uit 2018, waarbij is geoordeeld dat de gemeente niet gehouden is tot teruggave van het kunstwerk 'Bild mit Hausern' van Kandinsky, in stand gelaten op de volgende overwegingen:

- Er is geen schijn van partijdigheid van de RC of leden daarvan;
- De beslissingen van de RC op basis van het verrichte onderzoek zijn (kort samengevat) gemotiveerd, navolgbaar en aannemelijk. Dit betreft onder meer de vererving van het Schilderij in 1938, het bezitsverlies in 1940, de toebedeling in 1947; en dat de gemeente te goeder trouw heeft gehandeld;
- In de RC-procedure is op juiste wijze hoor en wederhoor toegepast en de motivering van het Bindend Advies biedt voldoende inzicht in de wijze waarop de beslissingen van de RC tot stand zijn gekomen;
- De vorderingen tot afgifte op andere grondslagen stuiten af op het Bindend Advies, het gestelde onrechtmatige handelen is voorts niet aangetoond en ook om die reden niet toewijsbaar.

De erven hebben in hun publieke reactie op het vonnis kenbaar gemaakt tegen dit vonnis in hoger beroep te gaan.

Ad 3. Reactie gemeente n.a.v. rapport Kohnstamm

Kabinet

Vanuit het uitgangspunt dat de gemeente Amsterdam een rechtvaardig restitutiebeleid voorstaat, dat op basis van een redelijk en passend beoordelingskader zo veel mogelijk teruggaven van kunst aan de rechtmatige (erven van) eigenaren mogelijk maakt, sluit de gemeente zich volledig aan bij de aanbevelingen van de Commissie Kohnstamm, die vooral wijst op het primaire belang van de (erven van de) rechtmatige eigenaren in de uitgangspunten van het restitutiebeleid. De gemeente wil recht doen aan de aanbevelingen van de Commissie Kohnstamm door als volgt te handelen:

- Nieuwe restitutieverzoeken worden conform het restitutiebeleid van de gemeente Amsterdam (2013) gezamenlijk met de verzoekers voorgelegd aan de Restitutiecommissie. Als de minister een nieuw toetsingskader voor de Restitutiecommissie heeft vastgesteld, zullen toekomstige restitutieverzoeken van objecten uit de collectie Amsterdam volgens het nieuwe toetsingskader door de Restitutiecommissie worden beoordeeld.
- Samen met de claimanten de Restitutiecommissie te verzoeken een (her)beoordeling te doen van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk van Kandinsky op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader.

4.1.4

Ad 4. Nieuwe restitutieverzoeken

In lijn met de aanbevelingen van de Commissie Kohnstamm wordt voorgesteld om nieuwe restitutieverzoeken van objecten uit de Collectie Amsterdam op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader door de Restitutiecommissie te laten beoordelen.

Ad 5. Kandinsky

In het bindend advies van de Restitutiecommissie over Kandinsky (oktober 2018) heeft de RC een belangenafweging gemaakt waarin het belang van het werk voor de bezitter en het belang voor het openbaar kunstbezit een rol hebben gespeeld. De Commissie Kohnstamm beveelt aan deze elementen niet meer in een nieuw toetsingskader te hanteren. Het is aan de minister van OCW om het toetsingskader van de Restitutiecommissie aan te passen. Op basis van het rechtvaardig restitutiebeleid dat de gemeente voorstaat wordt voorgesteld dat de gemeente in samenspraak met de claimanten aan de RC een verzoek doet om met inachtneming van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader een nieuw bindend advies over de Kandinsky uit te brengen.

Ad 6. Zoutvaten van Lutma

4.1.4

4.1.4

4.1.4

4.1.4

Ad 7. Brief aan de raad

Om de raad te informeren over het rapport Kohnstamm en de daaruit volgende besluiten en tevens aan het publiek kenbaar te maken hoe het college handelt inzake restitutieverzoeken in het licht van het rapport Kohnstamm, is een raadsbrief opgesteld. In de brief wordt benadrukt dat de gemeente Amsterdam een rechtvaardig restitutiebeleid voorstaat en dat het college zich volledig aansluit bij deze uitspraken van de Commissie Kohnstamm, die vooral wijst op het primaire belang van de (erven van de) rechtmatige eigenaren in de uitgangspunten van het restitutiebeleid. De gevolgen van het rapport voor toekomstige en lopende restitutieverzoeken worden benoemd.

De brief is bijgevoegd als bijlage 2.

Ad 8. Mandatering wethouder

Ter uitvoering van het besluit van het college en afhankelijk van het standpunt van de claimanten, zal er mogelijk een overeenkomst gesloten moeten worden om de afspraken rondom de status van het huidige Bindend Advies en de herberoordeling van het verzoek om Bindend Advies op basis van een aangepast toetsingskader. In het toetsingskader, zoals door de Commissie Kohnstamm, voorgesteld is een bepaling opgenomen die regelt, dat de Restitutiecommissie tot teruggave adviseert indien de bezitter bij de verwerving van het object niet te goeder trouw was ten aanzien van de herkomst was of afziet van een beroep op te goeder trouw. Ten aanzien van deze bepaling is de commissie Kohnstamm van oordeel dat de overheid geen beroep op verwerving te goeder trouw zou moeten doen, indien verwerving heeft plaatsgevonden onder omstandigheden die naar huidige maatstaven niet aanvaardbaar zouden zijn.

Met dit mandaat krijgt de wethouder Kunst en Cultuur de bevoegdheid om het besluit onder beslipunt 5 en 6 uit te voeren.

Ad 9. Geheimhouding

De geheimhouding wordt opgelegd tot aan het moment van verzending van de brief aan de raad omdat het belang dat de geadresseerden (claimanten en de leden van de raad) erbij hebben om als eerste kennis te kunnen nemen van de informatie, zwaarder weegt.

Agendapunt F6

College van burgemeester en wethouders

Spoedvoordracht voor de College vergadering van 16 februari 2021

Kabinet

Participatie

N.v.t.

Financiële onderbouwing

Conclusie

De genoemde beslispunten in de voordracht hebben geen financiële consequenties.

Communicatie

N.v.t.

Binnen de gemeente

Buiten de gemeente

De wethouder Kunst en Cultuur zal over het collegebesluit naar buiten treden.

Documenten

Registratienr.	Naam
AD2021-015856	Advies (pdf)
AD2021-015252	Bijlage 1 - Evaluatierapport commissie Kohnstamm - Streven naar rechtvaardigheid - Rapport Raad voor Cultuur.pdf (pdf)
AD2021-016067	Bijlage 2 - Raadsbrief met reactie op rapport Kohnstamm.docx (msw12)
AD2021-015206	College van B&W Voordracht (pdf)

Behandelend ambtenaar of indienend raadslid (naam, telefoonnummer en e-mailadres)

5.1.2,e

, o6

5.1.2,e

@amsterdam.nl

Besluit college van burgemeester en wethouders

Conform besloten, voorts wordt de portefeuillehouder gemachtigd tot het maken van tekstuele wijzigingen en tot het bepalen van het moment van openbaarmaking